

Коня вкрасила, уподобила.
На тім коники золоте сідло,
Та й на конику білий молодчик,
Конем літає, камінь лупає,

Білий молодчик камінь збирає,
Камінь збирає, у купу кладе,
В купу складає, церков буде
(Гн., 203, 214, 217).

Відкидаючи різні пізніші акцесорії, і тут дістаємо образи казочно-героїчні.

Кінець кінцем, з поданого матеріалу вирисовується, сподіваюсь, доволі ясно образ сеї старої поезії, котру, в головнім, ми можемо зв'язувати з тою старою епохою, хоч, розуміється, не у всім можна бути певним, що нема тут і новіших елементів — навіть зіставляючи на боці християнські впливи, які я по можності обминав, лишаючи на дальше, та різні зверхні деталі польсько-литовської доби (всі ті «пани», «панночки», які заступили колишніх «молодців» і «дівочок», і т. под.).

В порівнянні з пізнішою поезією, остаточно скристалізованою в піснях козацької доби, ся старша, як я сказав, більш елементарна, грубувата, матеріалістична. Вона не вглиблюється в психологію, не інтересується тоншими душевними зворушеннями. Обертається в темах зверхніх: матеріального достатку, багатства, любується в розкоші й виставності. Орудую соціальними формами і індивідуальними відносинами ясними, простими, елементарними, твердо збудованими на предковичнім обичаю: відносини батьків до дітей, господарів до слуг, жінок до чоловіків і навпаки. Все певне і тверде, так як старі люди, що «радочку радять первовічну», пильнуючи чистоти і сили патріархальної моралі:

Що не так тепер як стародавно —
Що син на вітця руку здоймає,
Донька матері суперечає,
Сестра на сестру чарів шукає (Гн., № 315).

Конфлікту індивідуальних поглядів з сим «первовічним» ладом вона не любить і не спиняється над ними, як то залюбки робить поезія пізніша.

До певної міри така однолітність залежить, розуміється, від того репертуару, в котрім ми тепер студіюємо останки сеї старої поезії: в хліборобській, родинній, святочній обстанові, різдвяного свята головню. Або в весільнім ритуалі, також кінець кінцем абсорбованім і асимільованім тою ж патріархальною родиною, на хліборобській основі, що вирівняла і вигладила розходження моралі дружинної й родинної, про котрі я говорив вище. Сі прикмети, котрі я підніс, належать головню до сеї родинно-господарської культури й ладу, котру дружинна поезія розцвітила різними

мальовничими подробицями і споминами чорноморської доби: Дунаями і кораблями, візантійськими клейнотами, жемчугами і паволоками, всіма тими блискучими, золотими лініями, що проходять в сих малюнках, як золоті прориси в візантійській мініатюрі. Вони розплилися в сій усній традиції хліборобської верстви, сильніше виступивши в писаній літературі. Та багато є в тім спільного всім течіям сей доби!

Інтересно було б вивчити докладніше елементи запозичені в сій скарбниці поетичних образів і тем. Се питання ставили собі Костомаров, Веселовський і особливо Потебня, котрого праці зістались, на жаль, без продовження в молодших поколіннях етнографів й істориків літератури. Він зібрав багатий паралельний матеріал для символіки українських пісень — їх поетичних образів і поетичного мишлення, головнo в матеріалі східнослов'янським (білоруським і великоруським). Але сей східнослов'янський матеріал для вивчення оригінальності нашої старої поезії не має особливого значення: се спільне добро розходилося по східнослов'янських краях головнo з українського центра, його останки серед білоруського і великоруського населення можуть часто служити для доповнення прогалин в нашій українській традиції, але не об'яснюють її походження. Натомість паралелі балканські і західнослов'янські дуже важні для вивчення оригінальності старої поезії. Польські, словацькі, чеські аналогії можуть нам не в однім вказати, що належить вирізнити як пізніші елементи, внесені польськими часами, головнo від XIV в., а що зачислити до старших зв'язків з західним світом. Паралелі болгарські, румунські і новогрецькі можуть дати нам деяке поняття про елементи, які були занесені до нашої старої творчості з Чорномор'я і Подунав'я, в добу розселення. Паралелі сербські висувають питання про елементи, внесені сербськими гуслярами XV—XVI в. З ними треба буде рахуватися головнo в баладнім репертуарі, в циклі турецько-татарським, невільницьким пізнішої доби, але належало б перевірити, що є спільного і в тім репертуарі, який ми зв'язуємо з старшою добою.

Паралельний матеріал, зібраний дотеперішніми дослідниками¹, показує, що мотиви величальної пісні, сього основного фонду нашої старої традиції, в загальних рисах переходять через цілий майже балкансько-дунайський слов'янський світ.

---

¹ Користаю головнo з апарату Потебні, II.

Так, для колядницького оповіщення (див. вище) маємо, напр., таку болгарську коляду:

Стани нине, господине,
Спиш ли, спиш ли — разбуджайсе,
(вар.: Заспал ли се, разбуджайсе,
Піан ли се, растрезнујсе) —
Добра са ти гостје дошли,
Добри гостје, коледжане,
Подобар глас ти донели
[гарну вість принесли]:
Овчици ти изъягнили —

Се [все] овчици ваклушати
[біло-чорні],
Кровници се истелили —
Се кравници бълбоки,
Қобилки се иждребили —
А коневци патоножки,
Кошарци [улії] се изроили
(Қачановск., 75 і д.).

Паралель польська:

Kukuleczka zakukała.
Gospodarza przebudzała:
Powstań, powstań, gospodarzu,
Pochodź, pochodź po oborze,

Bo w odorze Bóg dał dobrze:
Krowisia się omnożyła
Parę wolków polożyła
(Kolberg, V. 237).

В болгарській величальній пісні жінці сниться, напр., таке родинне дерево, аналогічне з нашою золотою яблонею:

Изникала яболшница,
Стред дворе песочина,
Стребен [срібен] корен, злати гранки [гіляки],
Завързала пет яболка,
Пет яболка позлакени,

що чоловік їй пояснює:

Яблшница сама ти си,
А яболка — наши деца (Миладин., № 622).

Для золотої роси, з котрої дівчина замовляє собі різні дорогоцінності, вказана така хорватська паралель — дівчина замовляє золоту росу:

Већ я кунем зелен бор ва гори,
Да ба з њега златна роса пала,
Да би из ње прстене ковала,
Ча бим свому роду даривала:

Првога бим својој мајки дала,
Другога бим својој сестри дала,
Трећега бим за се оставила
(Мажуранич, 174).

Сербська величальна пісня описує оранку господаря і засівання жемчугом:

Јелени волове, сребрни ярмови,
А палице су им од сухога злата.
Прва имъ је бразда, ка'но сјајна звјезда,
Чисто им је жито, ка'но чисто злато.
По њиви им шета кућна [домашня] старјешина,
Из десног рукава бисер просипала,
Бисер просипала, снахе дозивала:
«Ходте, мила снахе, бисер да купите [збирајте],
На злато нижите, на вратъ га носите...» (Қачіч-Міошіч, 156).

Вище наведена польська колядка так описує новороджених волів:

A jakież im imię damy?
— A jednemu złotorożek,
A drugiemu srebrnyrożek.

— Cóż na nie zrobić każemy?
Srebrne jarzma, złote zatki (закози)
Będa orać małe dziatki¹.

Образи чудесного коня, з таким замилюванням розроблені в українських величальних піснях, між іншим, в формі розмови героя з конем, його наміру продати коня і под., вказані в румунській колядці. Молодець-герой хоче продати коня, кінь дивується, не знаючи за собою ніякої вини. Одно він може пригадати: «Коли ми билися на морським березі з турками, з франками, франки нас погромили, турки побили, в море покидали, багато там потонуло, а я поплив морем вздовж і впоперек — одним винуват²: зачепився за перо мурени [риби] і замочив полу твого кафтана³, край кишені, але, вийшовши на беріг, я висушив їх, подувши з ніздрів». Тоді господар заспокоює, що хотів його тільки спробувати⁴.

Для теми «вінець на воді» хорватська паралель:

— Рибари, рибари на тихом
Дунаји,
Јесте ли ми вид'ли мој венац
зелени,
Кад ми је одплавал по Дунају,
доли?
— Видила ге јесмо, вхитили га
нисмо.

— Мој венац зелени воды су
рознесе,
Мој венац зелени ветри розпухали,
Мој венац зелени магли [мгли]
розмаглили
(Курелац, 65 і 56).

Пав'яний вінок — болгарська паралель:

Лазор [жених] са вози на златна
колца,
Из село ходи, Богу ся моли:
«Я дай ми, Боже, дробен ми
дъждец,

Трева да расте, паун да пасе,
Цере да хврга, моми да берат,
Моми да берат, венци да вїят».
(Каравелов, 205).

¹ Пор. українські образи вище.

² D'asta' su vinovatu.

³ Pôlă de kaftanu.

⁴ Веселовський: Румынскія, славянскія и греческія коляды (Разысканія, VII — Сборникъ, т. 32), с. 278—9. З приводу сього цікаві замітки Потебні, II, с. 683—4. Принципіально погоджуючися з тим, що через румунів могли йти на Україну полудневослов'янські і грецькі мотиви, він взагалі більше добачав укр. впливів в румунським, ніж навпаки, і спеціально вказаний Веселовським образ вважав залежним від слов'янського, спеціально укр. вірця, краще і повніше розробленого:

Ти згадай, пане, свою пригоду,
Свою пригоду, мою выгоду:
Як ми з тобою на війні були:
Як нас татари в Дунай нагнали:
Єдні втонули, другі сплинули,

А я скочив та й перескочив:
Та й не замочив ні копитечка,
Ні копиточка, ні стременичка,
Ні поли каптана, ні чобота сапьяна,
Ні ящур-сідельця, ні тебе, молодця.

Порівнюючи ці паралелі з східнослов'янськими, бачимо, що паралелі білоруські і великоруські далеко ближчі нашим: не раз близькі до подробиць, до буквальностей, так що являються простими переспівами тої самої пісні. Паралелі ж балканські дають подібності тільки в основних мотивах, які розроблюються там і у нас здебільшого незалежно, в деталях і комбінаціях. З того вивожу: споріднення українсько-балканські старші, ніж часи київські, від котрих ідуть аналогії українсько-білоруські та великоруські.

На закінчення ще кілька слів про форму.

Той матеріал, що ми тут розглянули, той, що доніс нам найбільше старих мотивів, в котрих можемо добачати відгомони часів чорноморсько-київських, се переважно обрядові, найчастіше величальні пісні, уложені в рівноскладових строфах простої, одностайної, архаїчної будови, схарактеризованої вище. Одним із засобів, котрим додається деяка змінність сьому досить монотонному співові, являється приспів, досить вільно і дотепно змінюваний. Старші рефрени, традиційні — одностайні і незмінні. Вони характеризують, очевидно, цілі цикли пісень:

«Ой рано!» — аналогічне з балканськими і зах.-слов'янськими приспівами (*рано-найрано* і под.), зв'язаними з стрічею нового весняного сонця, особливо при воді, раннім ранком — так що й сей обряд зветься «на ранило».

«Ой лелю» або «Ой ладо» — варіантом чого, мабуть, і галицький приспів: «Лелю!» — також широко звісне на Балканах, характеризує пісні паровальні і весільні¹.

Приспіви, як «Воїн бо воїн над усе військо подобен» або «Війне, війниче, молодий паничу»², мабуть, вказують на подібний характеристичний рефрен пісень величальних дружинних.

Сі й інші аналогічні рефрени приходять потім в різних комбінаціях, але поруч них бачимо й інші способи приспівування. Приспів береться з першого віршу, доповнює його, і потім повторюється при всій пісні. Напр., як ми бачили вище в величаннях господарєвого багатства:

В нашого господаря —

Приспів: Біг му дав!

Не заздруйте, панове-брата —

Дасть і вам! (I, 120³)

Вар.: Біг йому дав!

Не завидуйте, милі брата —

Біг йому дав. (I, 141)

То йому, то йому Бог дав,

Що вітця-матку шанує! (I, 191)

Господареньку, господиночку

Приспів: Встань горі,

¹ Пор. матеріал у Потебні, *Обьясн.*, I, с. 16 і д., II, с. 786.

² Гол., II, с. 64, IV, с. 53; Гн., II, с. 45.

³ Вибираю і значу виключно корпусом Гнатюка як найповнішою збіркою: ч. I — величання господарєві і господині, ч. II — величання парубкові і дівчині, цифра означає тут скрізь сторінку.

- Люба ти радість на дворі!
(I, 153)
- Чи дома господинько —
Присп.: Ой дома, не повідають!
(I, 217)
- Ой славно була наша господа —
Присп.: В тім дому,
Та ходить вона по домі,
Як пчоленька по лоні. (I, 237)
- А в пана Івана славноя жена —
Присп.: Бог йому дав,
Бог йому дав
Славную жону у його дому
(I, 242)
- Мав Івасенько ворона коня —
Присп.: Сам молоденький,
Кінь вороненький. (II, 93)
- Пішов же N. N. в чужую
сторону —
Присп.: Жаль же його, Боже.
(II, 11)
- Ішов Андрушенько без ліс
темненький.
Присп.: Не сам я, не сам я
молод
У тім лісоньку загину!
(II, 18)
Вар.: Там сам я, там сам я
молод
В темнім лісочку, в жовтім
пісочку загину. (II, 132)
Або: Не сумно, не сумно йому
В темнім лісочку самому!
- У господаря плужок найраньше
вийшов —
Присп.: Бриніли, бриніли
волоньки,
А всі чотири у золоті,
або: Всі чотири, всі чотири
волоньки
Бодай здорові ходили.
(II, 122)
- Посіяла ленку на загуменку,
Присп.: А в неї, а в неї,
А в молоденькій а в неї!
(II, 265)
- Ходила Анна зеленим лісом
Присп.: Ой лісом, зеленим
барвінком. (II, 137)
- Пасла Гануня чотири воли
- Присп.:* В ялині, гей же
в ялині,
При зелененькій дубині.
(II, 219)
- Пішла Касуня рано по воду
Присп.: Над Дунай, Касуня,
Рано по воду над Дунай.
(II, 231)
- Ой у Львові в роговім домі —
Присп.: На ринку!
Вили віночки всі паняночки
З барвінку! (II, 177)
- А в чистім полі коршмонька
стоїть —
Присп.: Казано нам, повідано
нам:
Доброє пиво,
Мід, горілочка, красна дівочка,
Підемо там! (II, 257)
- Там на горонці, в новій коршмонці
Присп.: Іграли, іграли Угри,
По золотому метали. (II, 178)
Вар.: Заграли, заграли Вірмяни
На золотій цимбали! (II, 179)
- Прала дівчина шовкові хусти
Присп.: На леду, на леду, леду,
В студниці, кірниці. (II, 223)
Вар.: На леду, гей на леду,
На поледіці,
На студененькій водичці!
(II, 256)
Або: На тихім Дунаю,
Близько коло края.
(II, 224)
- На серед села світлонька нова,
Присп.: Світлонька моя
оріхова. (II, 3)
- В нашого пана — пана крайника
Присп.: Писано, ей писано,
Золотом му терем писано!
(II, 68)
- А в соколенька а двір в острозі —
Присп.: Соколе!
А в соколенька чорні оченька
І брови! (II, 23)
- Ой в полі, в полі садок
саджений —
Присп.: Зелена, зелена яблонь
Червоні ябка зродила.
(II, 261)
- Стоїть ми стоїть зелений явір —

Присп.: Повій но,
Повій но вітре,
Прихили явір до землі.
(II, 23)

Ой похилився дуб д дубонькови —
Присп.: Діброва!

Дуб зелененький, йа
зелененький,
Діброва! (II, 118)
А в городочку червона ружа —
Присп.: Процвітай,
Процвітай, червона ружа,
Рано в неділю. (II, 198)

Потім такі і подібні приспиви стають незалежними від змісту і довільно причіплюються до різних величальних пісень — колядних, волочільних, весільних і інших, і змінювання таких рефренів, різнорідно уложених з ритмічного погляду, вносить певну різнорідність в виконання сих пісень самою своєю несподіваністю. Правдоподібно, уведення таких несподіваних приспівів було умисним «трюком» аранжерів. Я вчислю деякі цікавіші приспиви, — між ними чимало дають дійсно поетичний, мальовничий, а притім незвичайно стягнений, до кількох штрихів зведений образ.

Насамперед кілька варіантів сього заспіву «Ой рано»:

Рано, рано, дуже раненько (II, 121).	Зоріли, зоріли зорі Дуже раненько на горі (I, 263).
Рано, рано, так борзо рано. Враз з зорею (II, 122).	В неділю, гей же в неділю, В неділю рано ясне соненько
Ой рано, ой рано, Рано борзо ранейко — на зорах (II, 169).	сходжає (I, 175). Або: В неділю, в неділю рано Ясне соненько сіяло (II, 94).
Рано-рано при зоронці (I, 244).	В неділю, в неділю рано
Рано раненько, світи зоренько (II, 70).	Ой як соненько сходило (II, 227). Вар.: Ясно соненько сходило (II, 183).
Рано раненько, як сходила Ясна зоронька ясенька (II, 162).	Сияє, сияч сонце По всьому світу і в небі (II, 260).

Часом зоря рання робить асоціацію з зорею вечірнею:

Світила, ой світила нам Ясна зіронька з вечера (II, 211).	Зорейко, ясна зорейко, Не заходи ж ти раненько! (II, 254).
По зорі, по зорі, По ясенькому місяцю! (II, 150).	Світи, світи місяченьку! (II, 1)

Іншим разом ідея раннього ранку вводить птаха як його вісника:

Заспівай, заспівай, соловію, Перед віконцем на зілю! (II, 118)	Не літай рано-раненько на поле (I, 120).
---	---

Ой на дворі, над ворітеньки,
Щебетали ластівоньки (II, 136).

Не зовсім уже ясна асоціація образів:

Ой літай, ой літай, чорна галонько, з-низенька (II, 139).

Дунай, море, гомін хвиль приходять, напр., в таких комбінаціях:

Дунаю, гей Дунаю, тиха водонька, помалу! (II, 58)

Дунаю, гей-гей Дунаю, Повій, повій, вітроньку, стиха,
Все в милім Бозі гадаю (I, 113). Помаленьку на Дунай! (II, 168)

Грай, море, грай — радуйся земле до віку! (II, 57)
Бриніла, бриніла вода по каміньках дрібненько! (II, 153)

Сей мотив потім варіюється ще так:

Бреніла, бреніла коса коло покоса з росого;

або:

Шуміла, шуміла коса коло покоса раненько (з тихенька);

і коротше:

Бреніла коса коло покоса! (II, 72)

Також:

Бреніли, бреніли воли яко соколи,
А все сивенькі на полі (II, 70).

Вар.:

Гей воли, гей сивенькі, гей воли! (II, 67)

«Рай» приходить, напр., в такім образі мішаного характеру:

Рай розвився, ой рай розвився —
Христос народився Та в його дому (I, 117).
Вар.: Христос уселився у сьому дому (I, 201).

«Вино» належить до найбільш уживаних приспівів:

Зелене, зелене вино — Виноградь красна зелена!
А в три ряди саджено (II, 188); | (I, 164)
або: То ми вино, ой то ми вино,
Що в три рядочки саджено!
(II, 209) В неділю рано
Зелене вино саджено! (II, 147)

Зелене вино В неділю рано, рано зелене вино
Барзо ранейко зацвіло! (II, 143) (I, 239).

Часто місце «вина» заступає калина:

Калино, калино-вино, Калино, калино мала,
Винная моя ягода! (I, 232) Та ж тя водонька забрала
Або: Калино вино, винная ягода! (II, 238) (II, 140).

Калино, ей калинонько, Калино, калино мала,
Розвивай же си раненько! Вода луженьки забрала (II, 72).
(II, 213)

Калино, гей же калинонько, Тось ми биляво зацвіла,
Тось си гиляво розвила,
Тось ми червоно зродила (II, 140 — повторюється по черзі остан-
ній рядок).

В інших варіантах в місце вина входить рожа, хоча має
й свою самостійну символіку:

Процвітай, процвітай, роже, Червоная рожа, красний цвіт!
В неділю рано саджена; (II, 230)
або: В неділю рано червоно *або просто:*
(II, 140). Цвіте рожа червоненька (II, 252).
Квіте, ой квіте мій,

Інші ристинні мотиви більше одноманітні:

Яворе! ей яворе-явореньку, А по ній роса студена! (II, 25)
Зелений листок на тобі! (II, 22) Там на траві, на отаві,
Коротше: Ой яворе зелененький! *або:* Там на траві, на мураві
Ой не шуми, смереченько! (II, 20) (II, 1)
Зелена, зелена мурава, Зелен ромен на камені (II, 71).

Зрештою, вони приходять ще в символіці дівчини, як
«калина», «рожа», «вінок» і т. под.:

Вію ж ти, вію ж ти квітку Дівчино-серденько —
Та з зеленого барвінку! (II, 169) Говори з нами хорошо! (II, 168)

Чом панна, чом паняночка Мов, панно, мов, молоденька,
З руги віночка не вплела? Промов словенько, зтиха словенько
Говори з нами, дівойко (II, 140) А з нами (II, 163)

Червоне, червоне зілейко, Уляночко, Уляночко-пані,
Говори з нам, дівойко (II, 140) Говори з нами зтихенька
(II, 261).

або: Говорить з нами дівонька.

Ясная, ясная зоренько, Зелене, зелене зіленько,
Говори з нами (II, 185).

В тім гаю я Марусеньку
По голосі пізнаю! (II, 220)

Що ж то ми, що ж то ми за тая
За паніойка славная (II, 140).

Дівойко, пана [!] дівойко,
А ласкавое сердейко (II, 253).

Героїчні, дружинні мотиви:

Гордое, гордое паня,
Межи панами славное! (II, 78)

Соколе ясный, паниче красний
N. N.

Лелія! Та його ноженьки
В щирім золоті горіли! (II, 50)

Грай, коню, грай, кониченьку,
Під N. N. молоденьким, грай коню!
Грай, коню, грай, кониченьку
Воронесенський,
Під N. N. молодесенським
(II, 56 і 57).
Грай, коню, грай, кониченьку,
Під молоденьким панятем!
(II, 42)

Подзвонюй, подзвонюй, коню,
Своїми узденцями золотими!
(II, 22)

На коню, на коню —
Злоте піречко на ньому! (I, 164)

Погупай, потупай, коню,
По тім скарбовім [?] камени!
(II, 114)

Не чорно, не чорно
Перо по коникові полягло!
(II, 103).

Хто уважно перейде сю антологію приспівів, пригадуючи собі ширші образи пісень, наведені вище, той відчує сей інтерес, який дає процес стягання таких більш детальних і мальовничих образів в короткий образ-символ, вміщений в такому приспіві. Вище було начеркнено ролю сього хорошого рефрену в розвою пісні; нинішній приспів зіставсь як пережиток сеї далекої, примітивної старовини, поволі бідніючи і зводячись до таких малозначних і монотонних фраз, як нинішні стереотипове: «Ой, дай Боже!» Але роль його в розвою символіки пісні, в її стилю, незвичайно стислім, який більше орудує натяками на звисні, колись розгорнені в усій повноті образи, не розгортуючи вже їх більше в деталях¹, — безсумнівно, дуже велика. На наших очах широкий образ стягається в строфу, строфа — в кілька слів рефрену. Напр., такий образ:

Там на ріці на Ардані — Ардан воду розливає,
Ардан воду розливає — Іван коня наповає (II, 12) —

стягається в приспіві:

Або: Ардань-вода стадная (II, 10).

За горою а дзвін дзвонить,
Ясен-красен місяць ісходить (II, 131).

Варіант:

Ой за горою, за кам'яною,
Де дзвін дзвонить, там місяць сходить.

Або:

Ой за горами, за долинами.
Там дзвін дзвонить, місяць сходить (II, 129) —

стягається в короткий приспів:

Ой дзвін дзвонить, місяць сходить.

¹ Сей характер нашої коляди підчеркнув свого часу Потебня (Об'яснення, II, с. 442), характеризуючи «ампліфікації в великоруском стилі» — «противоположенем стилю м[ало]р[усской] пѣсни, дающей только необходимые толчки воображенію, но не ведущей его на помочахъ, а предполагающей его самодѣятельность». Знаходив «сходный с великорусскими дешевой способ амплификации» також в колядках румунських, де «посредством введенія ненужныхъ, случайных или легко подразумеваемых черт» «наивнаго каляканья», як він висловлюється, колядка розпухає до величезних розмірів.

Такі символи входять потім в комбінації між собою і дають нові, часом досить несподівані і навіть дивні образи:

На дворі, гей же на дворі,
Злоте піречко на столі (II, 175).

Служило Юря в польського крля,

Присп.: В залізі, гей в залізі,
Його ручейки, його ножейки

В сріблі, в золоті горілі

Пшеницю сіє, золото леліє,
Гордий молодець N. N. (II, 42).

(Гол., II, 53).

Приспівви виринають цілком несподівано, без явного логічного зв'язку, по неясним, на перший погляд, асоціаціям:

По горі, по горі яра пшениця.

Присп.: Кам'яная, кам'яная,
Там світличенька стояла,
Жала ж її молодиченька, ой на
імя N. N.

І навпаки:

А во Львові в кам'яниченці,

Присп.: По зорі, по зорі,

По ясенському місяцю,

Стоять верстатки все тисові,

і т. д.

Се надає спеціальний колорит нашій старій пісні, обліпленій, як старий, віковий стовбур губками, різними новостворами, всякими пізнішими парослями і мотивами, але сильній і мальовничій в сих своїх оригінальних, незвичайних і навіть дивовгядних, на перший погляд, комбінаціях. Уважний, витончений і відповідно узброєний зір глядача відкриває в них велику своєрідну красу.

ЛІТЕРАТУРА ПОВІСТЕВА

Пам'яті Михайла Драгоманова

Зміст і форма. Теми героїчні. Мова наша про передані усною традицією твори описові, оповідальні — або назву їх старим загальним терміном — повістеві, однаково — ритмовані чи прозові, — мусить, на жаль, бути значно коротша. Хоч література ся була, без сумніву, дуже багата, різnorodна, цікава, переходила різні зміни і еволюції, але сказати про неї можна дуже небагато, поза тими її відгомонами і фрагментами, які ввійшли до поезії обрядової, з одного боку, а з другого — зацілїли в літературі писаній, в книжнім обробленні, і будуть предметом пізнішого обговорення, разом з іншою книжною літературою.

Причини тому дві. По-перше, в дохованім до нас уснім репертуарі в сій сфері далеко тяжче вирізнити те, що можна з певною правдоподібністю прийняти за останки чи відгомони сеї старшої доби і відрізнити від пізнішого репертуару. По-друге, почасти таки завдяки трудності і складності